

Filozofické a psychologické pojetí svobodné vůle a odpovědnosti (význam svobody pro (post)moderního člověka)

Abstrakt

Moderní, přesněji řečeno postmoderní, člověk západní kultury se rodí do liberálního demokratického právního státu, jenž ho bez sebemenších pochyb považuje od narození za svobodného. Právní řád přiznává člověku svobodnou vůli i odpovědnost, ačkoli samotná otázka svobodné vůle a odpovědnosti se týká smyslu života na Zemi vůbec. Evropská úmluva o lidských právech, jež je všeobecně přijímaným dokumentem vystihujícím současný stav ústavního práva evropského typu, později přijatá Listina základních práv Evropské unie a všechny evropské ústavy uznávají podobně rozsáhlé seznamy základních lidských práv a svobod, jejichž interpretace soudními instancemi se čím dál tím více přibližuje k co nejširšímu přiznání autonomie člověku. Může téměř vše, může být, kým chce. Stačí to?

Tato diplomová práce je především analýzou významu svobody pro postmoderního (západního) člověka. Analyzuje, jaký vztah existuje mezi postojem jednotlivce a mezi takto dosaženým stavem svobody, kterou mu liberální demokracie zaručuje. Neboť člověk současnosti, na rozdíl od svých předchůdců, zná nejen svobodu negativní – svobodu od donucování, nýbrž i svobodu pozitivní, svobodu seberealizace. Takto zaručená svoboda, svobodná vůle i odpovědnost nicméně s aktivním postojem jednotlivce souvisejí více, než asi sám tuší.

Na jednu stranu jsou totiž celé moderní dějiny západního světa ve znamení úsilí člověka osvobodit se od pout politických, ekonomických a duchovních. Na druhou stranu však tendence vzdávat se takto dosažené individuality spíše sílí. Při pohledu na jeho vztah k těmto skutečnostem tak vyvstává následující otázka: Je vůbec svoboda člověku vlastní? Co je příčinou takového rozporu? Může za to postmoderní doba, jež ve své tekutosti, urychlenosti a prchavosti vzdaluje člověka od starých ideálů „těžké“ moderny: stálosti, věčnosti a řádu?

Tato práce si klade za cíl demonstrovat, co je svoboda, svobodná vůle a odpovědnost jako lidská zkušenost, jaký vztah mezi těmito skutečnostmi existuje a jaký je význam každého člověka a jeho postoje pro udržení stavu svobody, který se mu mnohdy jeví jako neotřesitelný a nezpochybnitelný, neboť je takto právním řádem prezentován.

Klíčová slova: svobodná vůle, odpovědnost, negativní a pozitivní svoboda, liberální demokracie, postmodernismus